

Förebyggande av skador

Handbok för skolpersonal

Tvärsäkert på sydspetsen

Inledning _____	3
En handbok som inspirerar att jobba skadeförebyggande _____	5
Fakta om olycksfall _____	5
Kunskap — något för alla _____	8
Kriterier för en säker och trygg skola _____	8
Mål- och handlingsplaner för säkerhet och trygghet _____	12
Skaderegistrering _____	16
Rutiner, checklistor och riskkartläggningar _____	21
En säker och trygg skolväg _____	22
Var hitta material? _____	25
När man vill lära sig mera _____	26
Bilaga 1 – Vasa stads riskkartläggningsblankett _____	27
Bilaga 2 – Exempel på användbara webblänkar _____	28
Egna anteckningar _____	29

Inledning

Landskapsföreningen Folkhälsan i Nyland påbörjade ett treårigt olycksfallsprojekt våren 2004 – Tvärsäkert på sydspetsen. Skador är ett av våra stora folkhälsoproblem. Orsaken till att projektet startades var det faktum att olycksfallsstatistiken i Finland är betydligt dystrare än i de övriga nordiska länderna. I Finland dör t.ex. dubbelt så många i olycksfall än i Sverige. Förutom mänskligt lidande förorsakar olycksfallen avsevärda ekonomiska förluster för samhället och kommunerna.

Flera studier har visat att målmedvetet preventivt arbete för att förebygga olycksfall relativt snabbt ger resultat i färre skador, minskat lidande och lägre kostnader för kommunen och samhället.

Speciellt minskningen av barnolycksfall är en följd av ett aktivt preventivt arbete.

Mycket görs också i Finland inom detta område men i motsats till hur man arbetat i Sverige har man i Finland inte kunnat koordinera arbetet och därmed inte fått kontroll över hela området. Detta medför att arbetet blir splittrat och resurser och krafter går till spillo. En god kartläggning och statistikföring av olycksfall utgör basen för planeringen av det förebyggande arbetet. För att arbetet skall ha effekt bör det göras tvärsektorielt över en bred front.

Sydspetsen med kommunerna Hangö, Ekenäs, Karis, Pojo, Ingå och Sjundeå valdes till projektets pilotområde. Inom detta specifika område har man redan länge jobbat interkommunalt och tvärsektorielt i flera andra projekt. Därmed har man ett nätverk som man kan bygga vidare på.

Projektet är på samma gång ett pilotförsök på samarbete mellan kommunen och tredje sektorn vilket är i linje med stadsrådets principbeslut angående det nationella hälsoprojektet.

Det övergripande målet med projektet är att på basen av en kartläggning utarbeta strategier och lokala åtgärdsprogram för att minska olycksfallen i de västnyländska kommunerna, i det här skedet främst gällande barn och åldringar.

Dessutom är målsättningen med projektet att redan i detta skede arbeta inom detta specifika område på ett sådant sätt att man möjligen i framtiden kunde få regionen certifierad som WHO Safe Community-område. Det betyder att projektet skall förmå inspirera olika aktörer inom de olika sektorerna i kommunen så att man tillsammans på en bred bas börjar jobba för skadeprevention.

Meningen med projektet är inte i första hand att skapa kampanjer av olika former utan främst att stärka det förebyggande tankesättet hos dem som gör sitt vardagliga arbete bland barn, barnfamiljer och åldringar.

Denna handbok är i första hand tänkt för de professionella som arbetar inom skolektorn. Hittills har i samma serie utkommit en handbok för dagvårdspersonal och familjedagvårdare samt en handbok för hälsovårdspersonal. Till våren planeras en handbok för åldringsvårdspersonal.

Vi hoppas handboken kan tjäna som inspirationskälla när ni vill utveckla ert kunnande och jobba för en trygg och hälsofrämjande miljö.

Hösten 2005, 2:a upplagan

Elisabeth Morberg
Projektledare

En handbok som inspirerar att jobba skadeförebyggande

Tanken med denna handbok är att den skall fungera som basmaterial och inspirera er i ert arbete för en tryggare och säkrare miljö. I handboken finns samlat i korthet allmän information om olycksfall och exempel på användbara checklistor och arbetsrutiner. Det mesta av materialet finns gratis att tillgå från Internet och om ni får lust att forska vidare finns det en förteckning på användbara webbplatser där ni hittar mera information och material. Folkhälsan har en egen webbsida för olycksfallsprevention, gå in på adressen www.folkhalsan.fi/olycksfall.

Fakta om olycksfall

- ☞ I Finland sker ca 1 miljon olycksfall per år, i förhållande till befolkningen är det betydligt fler än i många andra europeiska länder.
- ☞ I Finland sker det 50 % fler barnolycksfall än i Sverige.
- ☞ Närmare 3000 personer avlider varje år till följd av olycksfall (7 pers./dag); olycksfall är den vanligaste dödsorsaken upp till 45 år.
- ☞ Förutom mänskligt lidande förorsakar olycksfallen utgifter för ca 3-4 miljarder per år.
- ☞ Det finns flera exempel på att olycksfallsprevention kan betala sig på 1-2 år.
- ☞ De allvarligaste formerna av olycksfall bland barn sker i trafiken.
- ☞ Enligt dödsorsaksregistret är olycksfall den allmännaste dödsorsaken bland barn i alla åldersgrupper.
- ☞ Av olycksfall som 8-15 åringar råkar ut för och som sköts inom primärvården är nästan hälften skololycksfall.

När det gäller att förebygga olycksfall räcker inte bara en strategi; för att nå resultat behövs samverkan mellan olika strategier. Haddon har på ett visuellt sätt illustrerat vad det är fråga om och hans tio strategier gällande vattensäkerhet finns avbildade på nästa sida.

Vi kommer aldrig att nå en helt riskfri miljö hur mycket vi än strävar till att göra miljön trygg. Därför är alla byggstenarna i det olycksfallsförebyggande arbetet lika viktiga, speciellt när det gäller barn. Förutom skapandet av en trygg miljö på samhällsnivå är kunskap och övervakning också viktiga element i det olycksfallsförebyggande arbetet.

1. **Eliminate**
Eliminera risken

2. **Separate**
Separera risken

3. **Isolate**
Isolera risken

4. **Modify**
Modifiera risken

5. **Equip**
Utrusta för att klara risken

6. **Train and instruct**
Träna och instruera

7. **Warn**
Varna för risken

8. **Supervise**
Övervaka

9. **Rescue**
Rädda om olyckan inträffar

10. **Repair and rehabilitate**
Lindra och återställ skadan

Menckel 1994, inspired from Sven-Olof Gunnarsson. Application of Hadden's 10 strategies.

Kunskap — något för alla

Skolpersonalen och eleverna är i nyckelposition när det gäller att skapa en trygg och hälsofrämjande skolmiljö. De skall vara observanta och kunna se olycksfallsrisken i närmiljön och hur man kan eliminera den. Personalen bör känna till barns psykomotoriska mognad i olika åldrar och vilka krav detta ställer på skolmiljön. Förutom att skolpersonalen bör ha denna kunskap är de också i en viktig position när det gäller kontakten till föräldrarna. Vid kontakt med föräldrarna och i samband med föräldrakvällar kan säkerheten t.ex. på skolvägen diskuteras. Skolan har dessutom ett viktigt pedagogiskt ansvar att lära eleverna att förebygga skador. Målsättningen är att säkerhetsfostran är en del av läroplanen och ingår i hälsofostran och i den övriga pedagogiska verksamheten. När eleverna aktivt får vara med och skapa en säker och trygg skolmiljö blir säkerhetstänkande en del av vardagen också utanför skolans väggar.

Kriterier för en säker och trygg skola

Det är viktigt att man på varje skola funderar på hur man vill att säkerhetskriterierna skall uppnås. Målmedvetenhet och strukturerade, återkommande, dokumenterade rutiner ger det bästa resultatet. Nedan kommer att ges en rad exempel på hur detta kan förverkligas. Eftersom varje arbetsplats har sin unika prägel är dessa enbart exempel men hoppeligen kan de ge inspiration och tips åt er när ni utformar era egna strategier och handlingsplaner.

Enligt WHO är det vissa kriterier som skall uppfyllas för att en skola skall var säker och trygg

(WHO Collaborating Centre on Community Safety Promotion):

Karakteristika för ”En säker och trygg skola”

”En säker och trygg skola” i ”en säker och trygg kommun”
kännetecknas av:

1. Ett nätverk som bygger på partnerskap och samarbete och som styrs av en grupp bestående av lärare, elever, teknisk personal och föräldrar som tar ansvar för att främja säkerhet och trygghet i sin skola. En representant från den lokala skolförvaltningen bör vara ordförande för gruppen med rektor som vice ordförande.
2. En policy för ”En säker och trygg skola” som antagits av skolförvaltningen och kommunfullmäktige utifrån perspektivet ”en säker och trygg kommun”.
3. Långvariga och uthålliga verksamhetsprogram som omfattar båda könen och alla skolåldrar, miljöer och situationer.
4. Program som inriktas på högriskgrupper och -miljöer och program som befrämjar säkerhet och trygghet för utsatta grupper.
5. Program som dokumenterar förekomsten av och orsaker till skador – såväl oavsiktliga (olyckor) som avsiktliga (både mot andra och mot sig själva).
6. Utvärderingsverktyg för att bedöma policy, program och processer samt effekten av förändringar.
7. Fortlöpande deltagande i nätverk för säkra skolor på de kommunala, nationella och internationella planen.

Dessa karakteristika har utarbetats av rörelsen International Safe Communities i syfte att göra världen säkrare och tryggare för människor att leva, arbeta och utöva sin fritid i. För en säker och trygg kommun finns mer information på www.phs.ki.se/csp eller <http://www.safecommunity.net> och vid behov kan moa.sundstrom@smd.sll.se eller leif.svanstrom@phs.ki.se kontaktas.

I Stakes idékort om skolans välfärdsbeskrivning (idékort 3/03) har man indelat skolans säkerhet på följande sätt:

- ☞ Fysisk säkerhet (t.ex. säkerheten i skolans omgivning, skololycksfall och våld)
- ☞ Psykisk säkerhet (t.ex. skolmobbning och tillvägagångssätt, upplevd säkerhet)
- ☞ Skolans förstahjälsberedskap, krisplaner
- ☞ Trafiksäkerheten i skolans omgivning
- ☞ Förebyggande drog arbete i skolan
- ☞ Hälsokontroller (miljöhälsa, säkerhetsplan)

I de flesta skolor finns handlingsplaner för olika situationer, t.ex. mobbning, droganvändning och krissituationer. Skolans olycksfallsförebyggande arbete är en del av denna helhet. Man använder sig av och bygger vidare på det som finns. Skolornas säkerhet kan befrämjas genom många åtgärder och man bör i de enskilda skolorna besluta vilka de viktigaste åtgärderna är. De säkerhetsbefrämjande åtgärderna kan omfatta följande helheter:

- ☞ befrämja den sociala atmosfären i skolan vilket ökar säkerheten
- ☞ befrämja den fysiska miljöns säkerhet
- ☞ beakta säkerhetsbefrämjande aspekter i skolans hälsofostran
- ☞ befrämja säkerheten under gymnastiklektionerna
- ☞ säkerställa att skolans elevvård och hälsovårdstjänster svarar mot elevernas behov
- ☞ se till att det finns en uppdaterad kris- och förstahjälsplan
- ☞ befrämja säkerheten i samarbete med familjerna samt organisationer utanför skolan
- ☞ öka kunskapen om säkerhetsbefrämjande arbete bland skolans anställda

Stakes har också utarbetat ett idékort för att förebygga skololycksfall (idékort 5/05)

Källor: ECOSA (2001). Priorities for consumer safety in the European Union, Agenda for Action: European consumer Safety Association. Amsterdam. Kouluhallitus (1982). Koulutapaturmien seuranta peruskouluissa kevät- ja syyslukukaudella 1980. Rintanen, H (2002): Lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyyn lisää huomiota. Lapsi2000 ry:n julkaisema lehti Neuvola&Kouluterveys. CDC (2001) School Health Guidelines to Prevent Unintentional Injuries and Violence. CDC:n nettijulkaisu osoitteessa www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/rr5022a1.htm

Mål- och handlingsplaner för säkerhet och trygghet

Det skadeförebyggande arbetet bygger på återkommande dokumenterade rutiner som är förankrade i en mål- och handlingsplan, där man tydligt fastställt målsättningarna för hur man på skolan skall jobba för att förebygga olycksfall och öka tryggheten. En säkerhetspärm kan tjäna som ett arbetsredskap och ett stöd för minnet.

I pärmen kan man med fördel göra en förteckning på olika rutiner och spara dokument från säkerhetsronder och riskkartläggningar.

Källby Gårds skola i Götene kommun i Sverige är klassificerad som en säker och trygg skola enligt WHO:s kriterier. Skolan har gjort en handbok som ger många exempel på vad det skadeförebyggande arbetet i skolan innefattar. I handboken poängterar man att skolan är elevernas arbetsmiljö och att det därför är viktigt att den arbetsplats där eleverna tillbringar en stor del av sin vardag erbjuder en god miljö, där eleverna kan utvecklas både intellektuellt och socialt och där de kan känna sig säkra och trygga. I den bästa skolan har all personal elevernas bästa för ögonen. I handboken tar man fasta på bl.a. registrering av olycksfall, trafikmiljön, antimobbingsgrupper samt arbetsmiljöronder som innefattar en checklista med 8 punkter; ventilation, belysning, värme/kyla, arbetsplatsutformning, detaljer, skolgården, trivsel/sociala relationer samt övrigt.

Källby Gård har under åren byggt upp en omfattande arbetsmiljöplan byggd på inflytande, medverkan, och samarbete. Lärare, elever, föräldrar och teknisk personal arbetar för att främja säkerheten på skolan utifrån ett helhetsperspektiv:

- ☞ Skapa positiva inlärningsmiljöer – skolgårdsmiljön med aktiviteter
- ☞ För vänskap och kamratskap mot mobbning – psykosociala miljön
- ☞ Elevskyddsombud som stöd och hjälp – inflytande och delaktighet
- ☞ Arbetsmiljöronder/barnperspektiv
- ☞ Registrering av skador och tillbud
- ☞ Inventering av personalens arbetsmiljö
- ☞ Lag på cykelhjälm
- ☞ Trafikmiljön – "Ställ krav"
- ☞ Föreningsamverkan Normer och fostran
- ☞ Utbildning i ABC-räddning

Arbetsmiljöplan omfattar bl.a.

- ☞ Program mot mobbning och våld
- ☞ Elevskyddsombud/kamratstödjare
- ☞ Värdegrundsarbete – EQ-gruppövningar/samspel
- ☞ Arbetsmiljöutbildningar
- ☞ Kränkande särbehandlingar
- ☞ Jämställdhet
- ☞ Yrkesetik
- ☞ Förväntansdokument

I Källby Gårds mål och handlingsplan 2005 finns inskrivet att skolan skall arbeta för en trygg, stimulerande och säker läromiljö. Källby Gård har ett policyprogram för säkerhet och trygghet. Detta program, som beslutats av den lokala styrelsen och som finns angivet i kommunens politiska program, främjar skolans trygghet och säkerhet.

Handboken finns i sin helhet på www.gotene.se, menyn skola och förskola, förskola och skola, Källby området, Källby Gårds hemsida, säker skola – safe school. Informationshäftet kan laddas ner härifrån.

I Vasa stad har man jobbat mycket med förebyggande av olycksfall. Här nedan finns ett exempel på innehållsförteckningen för Borgaregatans skolas säkerhetsplan (baserad på publikationen Riskkartläggning i Vasa stads skolor 1999, Mäenpää Seppo, och på trygghets- och brottsbekämpningssamarbete i Vasa):

Innehållsförteckning (Säkerhetsplan/Borgaregatans skola)

1. Innehållsförteckning
2. Allmänt
3. Allmänna uppgifter om objektet
- 3.1. Beredskap för störningar i kommunaltekniken
Anvisningar för dagliga specialsituationer, utrymning av skolbyggnaden, första hjälp (FHJ) vid olyckor och sjukdomsattacker
- 3.2. Brott
Inbrott, skadegörelse
- 3.3. Elavbrott
- 3.4. Vattendistributionen haltar
- 3.5. Värmedistributionen avbryts
- 3.6. Miljö
- 3.6. Krishantering vid dödsfall eller misshandel
Vid dödsfall, vid självmord, vid misshandel i skolan
- 3.7. Trafik
- 3.7.1. Allmänt

- 3.7.2. Elevtransport till och från skolan
Av- och påstigningsområde för bussburna elever,
procedurer vid hemfärden med buss, till och från
skolan med eget fortskaffningsmedel eller till fots
- 3.7.3. Förvaringsplats för elevers och personalens
fortskaffningsmedel
Skador på fortskaffningsmedel under skoltid
- 3.7.4. Elevförflyttning under skoltid
Studiebesök, klassresor, lägerskolor och idrottsresor,
friluftsdagar (cykelutflykter), sjuktransporter
- 3.7.5. Snöröjnings- och annan servicekörning samt varutransporter
- 3.7.6. Ersättningar av trafikskador
Tandläkarbesök, endast första besöket "granskning"
- 3.8. Heta arbeten (tekniskt arbete)
- 4. Handlingsplan för trygghets- och brottsbekämpnings-
samarbetet i Vasa år 2001

Genom ett samarbete mellan Vasa stad och IF-bolaget utvecklades åt skolorna och läroanstalterna en lämplig riskkartläggning. En sammanställning är gjord över Vasa stads grundskolors och gymnasiers riskkartläggning och finns dokumenterat i publikationen "Riskkartläggning i Vasa stads skolor 1999", skriven av Seppo Mäenpää. Han har också gjort en publikation angående säkerhetsföreskrifter vid lägerskolor. Publikationerna kan beställas från Vasa stad av Seppo Mäenpää. Mera finns att läsa om undervisningsväsendets säkerhetsprojekt på nätet, adressen är: <http://www.vaasa.fi/opetusvirasto/> där man kan länka in sig på de finska och svenska sidorna och under tiedotteita/meddelande hittar man projekt.

Skaderegistrering

Skaderegistrering är ett viktigt instrument när man vill veta när, var, vad, hur och varför en olycka skett. På basen av dessa uppgifter är det möjligt att utarbeta strategier och handlingsplaner för att få en tryggare omgivning och miljö. Viktigt är, att alla som jobbar inom skolenheten är medveten om blanketten och fyller i den då man tar hand om en elev som råkat ut för ett olycksfall.

Nedanstående registreringsblankett för olyckor är utarbetad i samband med ett olycksfallsförebyggande projekt där Stakes och ett flertal skolor deltog under åren 2002-2004 (Koulutapaturmien ehkäisyhanke).

Anmälan om skololycksfall

(Elevens namn kan lämnas bort från blanketten. Om man fyller i elevens namn bör man enligt register-skyddslagen göra en utredning över personregistret. En modellblankett finns att hämta från adressen www.tietosuojafi.fi)

1. Uppgifter om eleven

Namn: _____

Kön: pojke flicka Ålder: _____

Skola: _____

Klass: _____ Kommun som skolan befinner sig i: _____

Beskrivning av händelseförloppet för olycksfallet

2. När skedde olycksfallet

Datum ____ / ____ . 20____ Klockslag ____ . ____

Veckodag: må ti on to fre lö sö

3. Situationen i vilken olycksfallet inträffade

1. På gymnastiktimme
2. På teknisk- eller textilslöjdstimme
3. På fysik/kemitimme
4. På huslig ekonomitimme
5. På annan undervisningstimme
6. På rast
7. I samband med lunch
8. I samband med klubbverksamhet
9. I samband med lägerskola, studiebesök
10. I samband med förflyttning till gymnastik- eller annan
undervisningstimme utanför skolan, fyll i punkt 4
11. I samband med skoltransport, fyll i punkt 4
12. På skolväg, fyll i punkt 4
13. Annan, vilken _____

4. Situationen i vilken olycksfallet inträffade på skolvägen.....JA NEJ

- 1. Gående
- 2. Cyklande, användes hjälm?.....
- 3. Med rullskridskor, användes hjälm?
- 4. Moped/skoter, användes hjälm?
- 5. I personbil.....
- 6. I buss.....
- 7. Annat fortskaffningsmedel, vilket? _____

5. Platsen där olycksfallet inträffade

- 1. Klassrummet.....
- 2. Korridoren
- 3. Trapporna
- 4. Ytterdörren
- 5. Matsalen.....
- 6. Gymnastiksalen
- 7. WC-utrymmen
- 8. Gårdsredskap
- 9. Parkeringsområde
- 10. Annat gårdsområde
- 11. I trafiken
- 12. På gymnastiktimmen utanför skolområdet.....
- 13. Annan, vilken? _____

6. Är det fråga om skada som annan förorsakat?

- 1. Nej
- 2. Ja, förorsakats med avsikt
- 3. Ja, inte förorsakats med avsikt

7. En kort beskrivning av situationen i vilken olycksfallet inträffade och orsaken till olycksfallet

Beskrivning av skadan som uppstått till följd av olycksfallet

8. Skadans lokalisering

- 1. Ansiktet
- 2. Huvudet
- 3. Nacken, halsen.....
- 4. Bröstkorgen
- 5. Magen
- 6. Ryggen.....
- 7. Ländryggen och höften.....
- 8. Axel
- 9. Armbåge
- 10. Handlov.....
- 11. Fingrarna
- 12. Övre extremitet, annan plats
- 13. Knä.....
- 14. Vrist.....
- 15. Nedre extremitet, annan plats.....
- 16. Skada på flera kroppsdelar
- 17. Annan kroppsdel

9. Typ av skada

1. Blåmärke, bula
2. Krosskada, öppet sår.....
3. Tandskada.....
4. Ögonskada
5. Brännskada
6. Elstöt.....
7. Förfrysning
8. Misstänkt hjärnskakning
9. Misstänkt benbrott.....
10. Ur led-misstanke.....
11. Misstänkt förstukning eller försträckning
12. Annan, vilken? _____

10. En kort beskrivning av skadan

11. Skötsel av skadan (du kan välja flera alternativ)

1. Hälsovårdarens uppskattning av skadan
2. Hälsovårdaren vårdat skadan
3. Sköttes i skolan på annat sätt.....
4. Skickades till hälsocentralen för fortsatt vård
5. Skickades till sjukhuset för fortsatt vård.....
6. Skickades till tandvården för fortsatt vård.....
7. Annan, vilken? _____

12. Om patienten skickats för fortsatt vård, beskriv den första hjälp som givits i skolan

Anmälningsformuläret ifyllt av (tydligt textat): _____

RETURNERA IFYLLD BLANKETT TILL _____

Rutiner, checklistor och riskkartläggningar

Att få vara i en trygg och säker skolmiljö är varje skolelevs rättighet. Skolan spelar en viktig roll när det gäller säkerhetsfostran.

Speciellt när det gäller det skadeförebyggande arbetet är rutiner viktiga. Regelbundna dokumenterade och strukturerade säkerhetsronder (riskkartläggning) är ett bra instrument när man vill öka säkerheten i skolan. Viktigt är att fundera på vem som skall vara med på rondan. Skolan är elevernas första arbetsplats och det är till fördel om man vid riskkartläggningen kopplar in arbetarskydd och arbetsplatshälsovård; dessa har kunskap om vilka risker man bör vara observant på i närmiljön. Det är också viktigt att eleverna aktivt tas med i skolans riskkartläggning, de är experter på att veta var olyckor tenderar att hända. Dessutom fostras eleverna till att vara observanta på säkerheten i närmiljön och till att förebygga olycksfall också utanför skolvärlden.

Nedan exempel på allmänna principer för säkerhetsronder. I slutet av boken finns som bilaga ett exempel på hur en rondblankett kan se ut när det gäller skolan och skolmiljön (bilaga1). Dessa blanketter kan man med fördel också utarbeta lokalt enligt de lokala behoven. Huvudsaken är att ronderna blir en rutin som man dokumenterar.

Allmänna principer för säkerhetsronder:

- ☞ De är regelbundna och dokumenterade.
- ☞ Det finns fastslaget hur ofta ronderna utförs och i vilken månad.
- ☞ Det finns dokumenterat vem som ansvarar och för vad?
- ☞ Som hjälp för minnet är det bra att använda sig av en checklista och protokoll från föregående rond.
- ☞ Det finns fastslaget vem som bör vara med på rondan.
- ☞ Brister som fordrar omedelbara åtgärder görs genast.
- ☞ Det bör finnas dokumenterat vilka brister som framkommit, när de skall åtgärdas och vem som ansvarar för att de åtgärdas.
- ☞ Säkerhetsronden kan vara ett planeringsunderlag för nästa års budget och verksamhet.

En säker och trygg skolväg

De flesta dödsolycksfallen sker i trafiken. Kartläggning av skolvägens säkerhet är en viktig del av skolornas säkerhetsarbete. Kartläggningens uppgift är inte enbart att åstadkomma förbättringar eller förändringar i skolruttens trafikarrangemang utan också att göra barnen och föräldrarna observanta på de faromoment som finns och samtidigt lära barnen trafikvett. När man kartlägger skolvägen är det viktigt att göra det tillsammans med föräldrar och elever som använder sig av ifrågavarande rutt. Dessutom bör kommunens tekniska personal vara med i kartläggningen, de har kunskap om vad som är realistiskt att förverkliga om det blir fråga om att ändra trafikarrangemang.

Folkhälsans förbund har gjort ett pilotprojekt (2004) ”Tre skolor – Många vägar” där man i 3 skolor (i Karleby, Nagu och Helsingfors) kartlade skolvägen och utarbetade ett häfte över skolrutt. Projektet fortsätter nu i andra skolor. Nedan exempel på hur Folkhälsans kartlägningsblankett ser ut. När det gäller sydspetsen har vägverket gjort en utredning om skolornas trafiksäkerhet i Nylands vägdistrikt, ”Uudenmaan tiepiirin koulujen liikenneturvallisuusselvitys”. Denna utredning har omfattat skolor från samtliga sydspetsens kommuner och resultaten finns att läsa på adressen www.tiehallinto.fi under menyn *Ajankohtaista > Tiedotearkisto > Uudenmaan tiepiiri > Koulujen liikenneturvallisuuden parantamiseksi 440 toimenpitehdotusta*. Utredningen kan också beställas från Nylands vägdistrikt. Ta reda på om just din skola varit med i denna utredning, vad har utredningen kommit fram till och har det lett till åtgärder.

Många olyckor sker i mörkret. Att lära barn och vuxna att använda reflex är en bra livförsäkring. Projektet Tvärsäkert på sydspetsen har i samarbete med Automobilförbundet och Veritas genomfört ”Operation mörker och reflex” enligt Automobilförbundets program. Tag vara på denna möjlighet så att också din skola får vara med om ”Operation mörker och reflex”. Tag kontakt med projektledaren.

Kartläggning av skolvägen

Till föräldrarna

Tillsammans med Trafikskyddet vill Folkhälsan bidra till trafiksäkerheten för skolbarn. Med den här enkäten försöker vi utreda om det på ditt barns skolväg finns farliga platser som gator, vägar, korsningar och övergångar; platser som vi bör fästa särskild uppmärksamhet vid med tanke på barnets trafiksäkerhet.

Denna enkät baserar sig på Trafikskyddets kartläggningsformulär om barnens skolväg.

Ditt svar kompletteras med samtal och praktiska övningar i verklig trafikmiljö med barnen. Även lärarna involveras i undersökningen. Utvärderingen utmynnar i en rapport som publiceras och presenteras vid skolstarten hösten 2004.

I undersökningen deltar tre skolor från olika håll i Svenskfinland, Kyrkbackens skola i Karleby, Kyrkbackens skola i Nagu och Topeliuskolan i Helsingfors.

Blanketten returneras till skolan före utgången av februari månad.

Vi vill tacka dig för att du ger dig tid att svara på våra frågor, och på så sätt vara med om att skapa en säkrare skolväg.

Kommun _____

Skola _____ / Årskurs _____

1. Hur färdas ditt barn till skolan? Kryssa i ett eller fler alternativ beroende på vilka färd sätt som används.

☐ Till fots	☐ Med cykel	☐ Med personbil	☐ Skoltaxi eller skolbuss
☐ Båt	☐ Färja		
☐ Allmänna kommunikationsmedel vilka?			
☐ Annat färd sätt, vilket? (t.ex. färdmedel vintertid)			

2. Vilken är den farligaste platsen på ditt barns skolväg? Namnge platsen tex. "Ågatans och Bagarvägens korsning", eller "korsningen vid Bagarvägen och stamväg 51" och varför är platsen så farlig och skrämmande för ditt barn?

Platsen är farlig då barnet rör sig... (kryssa för lämpligt alternativ)

- Till fots Med cykel Med buss Med personbil Med skolskjuts

Vad anser du att man skulle kunna göra för att trafiksäkerheten på det här stället skulle bli bättre?

3. Finns det längs skolvägen? (Kryssa för det lämpligaste alternativet)

Lätt trafikled såsom:

- Gångbana Cykelbana Kombinerad gångbana/cykelbana

Vägren utan gångbana

Obevakade övergångsställen (saknar trafikljus m.m.)

Annat, vad? _____

4. Har det på skolvägen, enligt vad du vet, hänt olyckor eller uppstått s.k. "nära-på situationer", där fotgängare eller cyklist varit inblandad?

- Ja Nej

Kort beskrivning av olyckan/situationen

Här nedan kan du vid behov rita en karta över den farliga platsen. Om du vill fästa uppmärksamhet också vid något annat faromoment eller annan trafikfara på skolvägen, kan du använda nedanstående utrymme.

TRAFIKSKYDDET

folkhälsan

Var hitta material?

Folkhälsan har en egen skadeförebyggande www-sida: www.folkhalsan.fi/olycksfall. Dessutom har Folkhälsan en lång tradition när det gäller simundervisning och säkerhet angående det. Material och broschyrer hittar du på Folkhälsans hemsida: www.folkhalsan.fi.

Undervisningsministeriet har tillsammans med andra organisationer som arbetar med skadeprevention gjort ett infopaket om säkerhet, säkerhetsfostran i olika ämnen och i läroplanen. Infopaketet finns på nätet och riktar sig till lärare och elever. Sidan är tillsvärdare enbart på finska och hittas på adressen www.edu.fi/teemat/turvallisuus.

På adressen www.kotitaturma.fi/jepulis och www.kotitaturma.fi under menyn Opetusmateriaali och Turvatalli finns material som lämpar sig för skolbarn. Materialet är enbart på finska.

Räddningsverket i Sverige har en mängd material angående förebyggande av olycksfall. Publikationerna ”Elever, skador & skolmiljöer: skademönster och risksituationer”, ”Elevers arbetsmiljö och skaderisker: ett skolledningsperspektiv” samt publikationen ”Barnmiljö: att förebygga skador bland barn och att skapa bra barnmiljöer” är exempel på publikationer som kan laddas ned eller beställas från adressen www.srv.se, under menyn Publikationsservice (sök där med sökmaskinen ”sök publikationer”).

Folkhälsoinstitutet har en egen olycksfallsportal: www.ktl.fi/tapaturmat. På den finns mycket nyttig information om hur man kan förebygga olycksfall

Undervisningsmaterial om förebyggande av olycksfall, t.ex. riktat till föräldragrupper, samt checklistor och broschyrer (det mesta både på svenska och finska) finns fritt att beställa eller skriva ut från hemolycksfallskampanjens hemsida: www.kotitaturma.fi.

SPEK www.spek.fi har omfattande materialbank.

När man vill lära sig mera

När man vill veta mera om det olycksfallsförebyggande arbetet och vill ha reda på hur man gjort på andra ställen är förteckningen på webblänkar i slutet av boken användbar (bilaga2). Gå in och titta på dessa källor, få inspiration och arbeta vidare. Den bästa inspirationen fås genom att på ort och ställe bekanta sig med någon enhet som effektivt jobbat med olycksfallsförebyggande arbete. Studiebesök rekommenderas varmt!

Vi på Folkhälsan hjälper gärna med information eller med att hitta föreläsare som kan berätta om olycksfallsprevention för olika grupper.

Ta kontakt!

Bilaga 1 – Vasa stads riskkartläggningsblankett

Nedan ett exempel från en sida av Vasa stads och If-bolagens riskkartläggningsblankett. Blanketten är utformad specifikt för skolor och läroanstalter, den är mycket omfattande och innehåller karläggningpunkter från skolans inre utrymmen, skolgården och skolvägen. Om man vill ha riskkartläggningsblanketten i sin helhet och handledning går det att ta kontakt till Anne Pentti, e-post-adress: anne.pentti@if.fi.

DET SOM UTVÄRDERAS	Är det i skick?					Åtgärder
	Ja	Delvis	Nej	Vet ej	Ifrågav. objekt saknas	
Allmänna säkerhetsåtgärder						
1. En säkerhetsplan har gjorts upp och den är uppdaterad						
2. Brand- och räddningsplan (instruktioner i händelse av eldsvåda eller annan olycka) har gjorts upp och den är uppdaterad.						
3. Branddetektoranläggningen är funktionsduglig och den underhålls enligt bestämmelserna.						
5. Det finns tillräckligt med förstahands släckningsutrustning. Handbrandsläckare, vars användning personalen också är insatt i, finns bl.a. <ul style="list-style-type: none"> • hos vaktmästaren • hos läraren i teknisk slöjd • i lärarrummet • i köket 						
6. Den som ansvarar för förstahands släckningsutrustningen kontrollerar dess funktionsduglighet regelbundet. <ul style="list-style-type: none"> • handbrandsläckarna kontrolleras enligt de intervall som nämns på serviceetiketten • brandposten kontrolleras varje månad 						
7. Utrymningsvägarna är framkomliga och de är tydligt utmärkta så att skyltarna är synliga från alla ställen.						

Bilaga 2 – Exempel på användbara webblänkar

<http://www.edu.fi/teemat/turvallisuus>

.....Specifikt för skolans olycksfallsförebyggande arbete
<http://www.folkhalsan.fi/olycksfall>Folkhälsans skadeförebyggande hemsida
<http://www.ktl.fi/tapaturmat>Folkhälsoinstitutets olycksfallsportal
<http://www.kotitapaturma.fi>Hemolycksfallskampanjens hemsida
<http://www.tapaturmapaiva.fi> Olycksfallsdagens hemsida
<http://www.stakes.fi> Stakes hemsida
<http://www.lskl.fi> Centralförbundet för barnskydds hemsida
<http://www.ktl.fi>Folkhälsoinstitutets hemsida
<http://www.stm.fi> Social- och hälsovårdsministeriets hemsida
<http://www.kuntaliitto.fi> Kommunförbundets hemsida
<http://www.stat.fi> Statistikcentralens hemsida
<http://www.liikenneturva.fi> Trafikskyddets hemsida
<http://www.mela.fi> Lantbruksföretagarnas pensionsanstalts hemsida
<http://www.pelastustoimi.net> Räddningsväsendets hemsida
<http://www.spek.fi> SPEK:s hemsida
<http://www.redcross.fi> Finlands Röda Kors hemsida
<http://www.mll.fi> Mannerheims Barnskyddsförbunds hemsida
<http://www.folkhalsan.fi>Folkhälsans hemsida
<http://www.health.fi> Centret för hälsofrämjande

Exempel på användbara webblänkar i Sverige

<http://www.skyddsnetet.nu> Skydds nätet.nu hemsida
<http://www.srv.se> Räddningsverkets hemsida
<http://www.fhi.se> Folkhälsoinstitutets hemsida
<http://info.ki.se> Karolinska institutets hemsida
<http://www.phs.ki.se> Karolinska institutets folkhälsosida
<http://www.phs.ki.se/csp/safecom/default.htm> WHO Safe Communitys hemsida
<http://www.safecommunity.net> WHO Safe Communitys hemsida
<http://www.cbu.dataphone.se> Samhällsmedicin, barn och ungdomars hälsa
http://www.sll.se/w_socmed/4368.cs Stockholm läns landsting, olycksfall
http://infobanken.nacka.se/www/miljo_balsafolkhalsa/dokumentarkiv.htm
..... Dokument att hämta från Nacka

Egna anteckningar

A series of horizontal yellow lines for writing, with a large, faint pencil illustration overlaid in the center of the page.

Projektledare

Elisabeth Morberg, tfn 0400-76 83 86,
elisabeth.morberg@folkhalsan.fi

Projektets huvudman

Landskapsföreningen Folkhälsan i Nyland r.f.

Extern finansiering

Centret för hälsofrämjande, Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne (enbart barnolycksfall).
För olika aktiviteter finns också lokala bidragsgivare, sponsorer och många frivilliga.

WWW-sidor

www.folkhalsan.fi/olycksfall
Safe communities: www.phs.ki.se/csp/safecom/default.htm eller
WHO Safe Communitys hemsida: <http://www.safecommunity.net>

